

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Viite: OM 11/03/2012

Asia: Lausunto Oikeudenhoidon uudistamisohjelmasta vuosille 2013-2025

1. Aluksi

Hyvinkään käräjäoikeus keskittyy lausunnossaan ottamaan kantaa erityisesti niihin ehdotuksiin, jotka koskevat yleisiä alioikeuksia.

2. Kannanotto ohjelmaan

Hyvinkään käräjäoikeus toteaa, että oikeudenhoito on länsimaisen oikeusvaltion kivijalka, jota jatkuvat supistukset uhkaavat. Olennaista on, että valtio kykenee tarjoamaan todellista oikeusturvaa näennäisen oikeudenhoidon sijaan. Kokonaisuudessaan oikeushallinnon osuus valtion taloudesta on todella pieni, kun taas oikeusturvan merkitys koko yhteiskunnan toiminnalle on erityisen merkittävä. Hyvinkään käräjäoikeus katsoo, että lähtökohtaisesti säästötoimenpiteet tulisi kohdistaa muiden ministeriöiden toimialoille. Näin merkittävän mittaluokan supistukset yksinomaan oikeudenhoidon alalle saattavat muodostua jo perustuslailliseksi kysymykseksi.

Oikeusturvan toteutuminen tulisi ottaa huomioon kaikissa ohjelman vaiheissa ja ehdotukset tulisi toteuttaa vain siinä laajuudessa, jossa se oikeusturvaa vaarantamatta on mahdollista. Edelleen uudistuksia toteutettaessa tulisi edetä maltillisesti, milloin se on mahdollista.

3. Kannanotto tavoitetilään

Hyvinkään käräjäoikeus toteaa, että uudistamisen tavoiteltu tila sisältää useita kannatettavia tavoitteita, mutta niiden toteuttamiseen on kiinnitettävä tarkkaa huomiota.

Tavoitteeksi on asetettu vähentää tuomareita ja muuta lainkäyttöhenkilöstöä. Tavoite vaikuttaa haastavalta, koska ehdotus ei sisällä juurikaan sellaisia toi-

Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköposti
Urakankatu 1A 05900 Hyvinkää	029 56 47750	029 56 47772	hyvinkaa.ko@oikeus.fi

menpiteitä joiden voisi perustellusti olettaa merkittävästi vähentävän lainkäyttöhenkilöstön työtä. Ehdotukset keskittyvät pääosin lainkäyttöä tukevien toimien virtaviivaistamiseen ja tehostamiseen. Tavoite vähentää tuomareiden ja muun lainkäyttöhenkilökunnan määrää on ristiriidassa niiden tavoitteiden kanssa, joissa pyritään käräjäoikeuksien vahvistamiseen tuomareiden asiantuntemuksen lisäämisellä ja entistä laajemmalla vahvennettujen kokoonpanojen käytöllä. Mikäli oikeudenkäyntien painopiste halutaan kohdistaa käräjäoikeuksiin, ei niihin voida kohdistaa jatkuvia supistuksia.

Käräjäoikeus pitää tuomareiden toimivan koulutuksen järjestämistä tärkeänä ja se voi osaltaan tapahtua määräaikaissä tehtävissä käräjäoikeudessa, mutta tältäkin osin pitää ottaa huomioon, että myös kouluttaminen vaatii käräjäoikeudelta resursseja.

Säännönmukaisesti lainkäyttöasioiden valmistelu toimii tehokkaasti käräjätuomari-käräjäsihteeri -työparien yhteistyöllä. Juridiset valmistelutehtävät tuomarit kykenevät itse hoitamaan ja erillisen henkilön käyttö lainkäytön valmistelutehtävissä tuottaisi helposti päällekkäisiä toimintoja. Saavutettava lainkäyttöhenkilöstön vähentäminen olisikin näennäistä. Käräjäoikeus ehdottaa ennemmin, että kaikkien käräjäoikeuksien käyttöön tulisi oikeusinformatikko. Toisaalta lainoppineen henkilön käyttö apuna valmistelussa voi oikein toteutettuna tehostaa päätöksentekoa, mutta järjestelmä vaatii lisäresursseja. Edellä kerrotut epäkohdat huomioon ottaen käräjäoikeus katsoo, että asiaa on syytä suunnitella vasta, kun siihen on riittävät taloudelliset edellytykset.

4. Kannanotto sektorikohtaisiin ehdotuksiin kohdittain

Ehdotus 6. Perustetaan tuomioistuinvirasto huolehtimaan tuomioistuinhallinnosta

Hyvinkään käräjäoikeus katsoo, että tulisi asettaa työryhmä selvittämään, onko erillisellä tuomioistuinvirastolla itseisarvoa. Erillisen tuomioistuinviraston perustaminen on kannatettavaa, mikäli se merkitsee sitä, että toimintaa ohjaisi riippumaton keskusvirasto, jolle annettaisiin lakisääteinen rahoitus. Yksinomaan se, että tulosneuvotteluja hoitaisi eri elin kuin nyt, ei kuitenkaan tuo järjestelmään lisäarvoa, vaan viraston perustamiseen tulisi liittää tarvittava rahoitus viraston riippumattomuuden takaamiseksi. Muuten uudistus jää yksinomaan näennäiseksi. Niin ikään nykyisessä taloudellisessa tilanteessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei erillisen viraston perustamisella viedä vähäisiäkin resursseja varsinaiselta lainkäyttötoiminnalta. Tuomioistuinlaitoksen perustehtävä on pidettävä mielessä ja tavoitteena on pidettävä lainkäyttötehtävien turvaaminen ja hyvien tuomioiden laatiminen.

Ehdotus 8. Selvitetään erillisten tuomioistuinlinjojen hyödyt ja haitat sekä tarve nykyisten tuomioistuinlinjojen yhdistämiseen

Hyvinkään käräjäoikeus toteaa, että tuomioistuinlinjojen yhdistämisen vaarana on heikentää osaamisen kehittämistä.

Ehdotus 11. Jatketaan käräjäoikeuksien rakenneuudistusta

Suuri ei ole aina kaunista. Hyvinkään käräjäoikeudessa on pitkäaikainen kokemus erityisosaamisen hankkimisesta ja vastuutuomarijärjestelmän kehittämisestä ja käräjäoikeus katsookin, että osaamista on mahdollista kehittää jo käräjäoikeudessa, jossa tuomareiden määrä on yli kymmenen. Niin ikään mainitun kokoinen käräjäoikeus pystyy takaamaan laajennettujen kokoonpanojen käytön, hankkimaan lainkäyttöhenkilökunnalle riittävästi erikoisosaamista ja kehittämään tehokkaita työtapoja. Kymmenestä viiteentoista käräjätuomarin yksikössä pystytään myös takaamaan keskusteluyhteys tuomareiden välillä mikä merkittävästi edesauttaa käräjäoikeuden tehokasta ja laadukasta työskentelyä.

Käräjäoikeuden koon kasvaessa, voi oikeusturvapalvelujen käyttö loitota siinä määrin kansalaisista, että tuomioistuinten legitimitetti laskee. Sähköisellä asioinnilla ei voida korvata kaikkia toimintoja.

Näillä perusteilla ei ole nähtävissä enää syitä supistaa käräjäoikeusverkostoa. On myös ennenaikaista visioda tulevien supistusten hyötyjä, kun nykyistenkään supistusten vaikutuksia ei ole vielä voitu selvittää.

Hyvinkään käräjäoikeus pitää myös riippumattomuuden kannalta ongelmallisena sitä näkemystä, että tuomioistuinlaitosten tuomiopiiriin tulisi seurailla poliisin ja syyttäjän organisaatioita. Tuomioistuimen toiminnan pitää näyttää itsenäiseltä ja riippumattomalta myös ulospäin. Tästä syystä tuomioistuinpiirien yhdenmukaistamista oikeushallinnon muiden organisaatioiden kanssa ei ole pidettävä suotavana. Hyvinkään käräjäoikeus on toiminut usean syyttäjänviraston ja useamman poliisipiirin alueella ja yhteistyö kaikkiin suuntiin on ollut ongelmatonta. Edelleen on otettava huomioon, että rikosasiat ovat vain osa käräjäoikeuksien toimintaa.

Erillisten istuntopaikkojen käyttö heikentää merkittävästi tuomareiden ja käräjäsihteereiden tehokasta työskentelyä. Hukka-aikaa aiheutuu paitsi matka-ajasta myös käsiteltävien asioiden peruuntumisista. Tämän lisäksi, ylimääräisiä kustannuksia aiheutuu matkakuluista ja päivärahoista. Hukka-ajan ja kustannusten yhteisvaikutus on merkittävä. Erillisten istuntopaikkojen käyttö onkin perusteltua ainoastaan harvaan asutuilla alueilla. Asukaskeskittymäalueella on puolestaan useamman käräjäoikeuden tarve sen vuoksi, ettei käräjäoikeuksien koko kasva epätarkoituksenmukaisen suureksi. Niin ikään käräjäoikeuksien asiakkaiden asiointisuunnat on otettava huomioon niin, että oikeuspalvelut, joita ei voida sähköisellä asioinnilla koskaan kokonaan korvata, ovat tarkoituksenmukaisimmalla tavalla kaikkien saatavilla. Supistaminen vaarantaa suuressa määrin muut tavoitteet ja kun otetaan huomioon aiheutuvat kustannukset, hallinnolliset säästöt saattavat jäädä näennäisiksi.

Laamannit Nygård ja Koppinen ovat esittäneet eriävän mielipiteen, joka on perusteltu. Heidän näkemykselleen käräjäoikeuksien edustajina tulisi antaa suuri painoarvo. Uudistamisohjelmassa tavoitellut periaatteet on saavutettu jo tehdyillä uudistuksilla eikä uusilla supistuksilla ole enää saatavissa aikaan parannuksia. Päinvastoin on pelättävissä, että oikeuspalvelujen saatavuus heikkenee, asioiden käsittelyajat pitenevät ja kustannukset valtion varoilla ajettavissa juutissa kasvavat, sekä myös, että noudot, peruuntumiset ja muut ylimääräisiä kustannuksia aiheuttavat seikat tulevat lisääntymään. Supistamisella saavutettavat säästöt ovat vaarassa näin ollen jäädä näennäisiksi.

Ehdotus 14. Keskitetään summaaristen riita-asioiden käsittely siirtämällä ne ulosottoviranomaiselle tai enintään kolmeen kärjäoikeuteen.

Hyvinkään kärjäoikeus katsoo, että summaaristen asioiden siirrolla toiselle viranomaiselle tai keskittämällä tietyille kärjäoikeuksille ei ole saavutettavissa suurta säästöä. Ei ole nähtävissä kaksinkertaisia toimintoja, koska kuten esityksessä todetaan täytäntöönpanoperuste ja täytäntöönpano on pidettävä erillisinä. Asiat tulevat riidattomaksi vasta kun kärjäoikeus on ne sellaiseksi todennut. Oikeusturvan kannalta olisi myös ongelmallista, että sekä täytäntöönpanoperuste että täytäntöönpano toimitettaisiin saman viranomaisen alaisuudessa. Riitautettujen asioiden osalta siirto oikeaan menettelyyn käy nykyisellään sujuvasti ja vaivattomasti ilman eri vireillepanoa. Jo sähköinen asiointi on omiaan tekemään menettelystä kaikille asianosaisille kustannustehokasta ja joustavaa.

Summaaristen asioiden keskittäminen tiettyihin kärjäoikeuksiin ei vähennä tarvittavia henkilötyövuosia. Kymmenen tuhannen asian ylittävissä kärjäoikeuksissa on mahdollista luoda menettelyt, joilla päästään hyvinkin tehokkaisiin tuloksiin. Näin ollen kärjäoikeus ei näe itseisarvoa sillä, että asiat keskitettäisiin vaan muutamiin kärjäoikeuksiin.

Hyvinkään kärjäoikeus kyseenalaistaa ajatuksen siitä, että kärjäoikeudessa käsiteltävien asioiden jatkuva vähentäminen olisi oikea suunta oikeuslaitoksen uudistamisessa. Hyvinkään kärjäoikeus toteaa kannanottonaan, ettei menettely, joka tähtää oikeuslaitoksen toimintojen jatkuvaan supistamiseen, ole kannatettava.

Ehdotus 23. Laajennetaan asiantuntija-avusteinen huoltoriitamenettely koko maahan

Hyvinkään kärjäoikeus suhtautuu myönteisesti asiantuntija-avusteisen huoltoriitamenettelyn laajentamiseen koko maan kattavaksi. Huomiota on kuitenkin kiinnitettävä menettelyn käytössä siihen, etteivät asiat, jotka muutoin tulisivat käsitellyiksi lastenvalvojalla, siirry kärjäoikeuden käsiteltäviksi.

Ehdotus 24. Vähennetään lautamiesten lukumäärää kokoonpanoissa

Hyvinkään kärjäoikeus suhtautuu myönteisesti lautamiesten määrän uudelleen harkintaan kokoonpanoissa.

Ehdotus 26. Rikosprosessia kevennetään näytöllisesti selvissä asioissa ja tiivistetään rikosprosessiketjua

Rikosprosessin keventäminen ja tiivistäminen tarpeellisessa määrin on kannatettavaa. Keinoina prosessin keventämiseksi kärjäoikeus ehdottaa pikakäsittelyjen käyttöalan laajentamista. Vaikka suuri osa näistä jutuista olisi kirjallisen menettelyn piiriin kuuluvia, olisi pikakäsittelyjen avulla saavutettava säästö merkittävä. Prosessiekonomiaa voitaisiin parantaa myös niin kutsuttujen poissaolokäsittelyjen alaa laajentamalla säätämällä vastaajan poissaollessa esimerkiksi kahdeksan kuukauden rangaistusmaksimi. Voimaan tulevan syyteneuvottelumenettelyn vaikutukset tulisi myös kartoittaa.

Mikäli syyttäjän tehtäviä päätettäisiin siirtää poliisille lisääntyisi poliisien työ-
määrä ja vaarana olisi, että käräjäoikeuksien työmäärä lisääntyisi.

Ehdotus 30. Yksinkertaistetaan velkajärjestelyä

Vaikka tavoite velkajärjestelymenettelyn kehittämiseen on sinänsä hyvä, on toiminnan kehittämisen lähdeittävä konkreettisesta tarpeesta. Velkajärjestelymenettely nykymuodossaan on edullinen ja toimiva. Toimintatavat ovat kaikilta osin vakiintuneet tehokkaiksi ja prosessiekonomisiksi. Selvittäjien palkkio-
tasoa voidaan pitää valtiolle hyvin edullisena. Menettelyn uudistamista harkittaessa on myös otettava huomioon, että velkajärjestelyssä saatetaan puuttua
hyvinkin merkittävästi velkojien taloudellisiin intresseihin. Oikeusturva edellyttää tästä syystä menettelyn käytön edellytysten riittävää tutkimista ja käsittelyä. Uudistamisohjelmassa ei ole esitetty mitään konkreettista ja on vaikea
nähdä kehittämistapaa, jolla voitaisiin saavuttaa olennaisia työ- tai kustannussäästöjä. Mietinnössä esitetty pakkosovinto pienvelkojien osalta ei voine joh-
taa merkitykselliseen hakemusten vähenemiseen, koska sovinnon esteenä on käytännössä aina maksuvaran puute ja velkojien suuri määrä, ei pienvelkojien
vastustus. Kustannusvaikutus voisi siten olla tältä osin enintään vähäinen.

Ehdotus 34. Lisätään videokuulemisten käyttöä tuomioistuimissa

Hyvinkään käräjäoikeuden kanta videokuulemisten lisäämiseen on myönteinen. Parhaimmillaan videokuulemisten lisääminen johtaa prosessieconomian
paranemiseen esimerkiksi tilanteissa, joissa kuultava on ulkomailla.

Ehdotus 35. otetaan rajoitetusti käyttöön tuomioiden suullinen perustelu ja harkitaan myös muita keinoja keventää kirjallisten tuomioiden laatimista

Käräjäoikeus pitää kannatettavana sitä, ettei kaikkia tuomioita tarvitsisi antaa kirjallisessa muodossa. Hyvinkään käräjäoikeus kannattaa tuomioiden suullisten
perustelujen käyttöönottoa ja kirjallisten tuomioiden laatimisen keventämistä. Ongelmallisena voidaan kuitenkin nähdä se tosiasia, että tuomioiden kirjoittaminen tyytymättömyyden ilmoittamisajan jälkeen on huomattavasti
työläämpää kuin välittömästi tuomion julistamisen jälkeen. Tuomiota suullisesti julistettaessa tuomari lähtökohtaisesti kertoo perustelut kursorisesti ja
joutuu sen jälkeen odottamaan seitsemän päivää tyytymättömyyden ilmoitusta tietääkseen kirjallisten perustelujen tarpeen. Kerrottu haitta lienee kuitenkin
pienempi kuin menettelyllä saavutettava etu.

Ehdotus 37. Uudistetaan tuomioistuinten johtamismalleja ja henkilöstörakenteita sekä kevennetään hallintoa

Hyvinkään käräjäoikeus katsoo, että tuomioistuinten johtamismallien sekä henkilöstörakenteiden kehittäminen on kannatettavaa.

Ehdotus 39. Tuomioistuinmaksujen käyttöalaa laajennetaan ja maksuja korotetaan

Hyvinkään käräjäoikeus kannattaa myös ehdotusta tuomioistuinmaksujen käyttöalan laajentamisesta ja maksujen korottamisesta. Tässä yhteydessä on todettava, että maksujen sijaan oikeusturvan saatavuutta rajoittavia tekijöitä ovat korkeiksi kohonneet oikeudenkäyntikulut, joiden määrän hallintaan tulisi kiinnittää huomiota. Kohtuullinen oikeudenkäyntimaksu ei vaaranna oikeusturvaa tai oikeuspalvelujen saatavuutta.

Kannanotto priorisointiin

Esitetyistä keinoista nopeasti toteutettavissa olevia realistisia keinoja olisivat oikeudenkäyntimaksujen lisääminen ja korottaminen, jo vireillä oleva syytteen neuvottelumenettely, poissaolokäsittelyjen alan laajentaminen, videoneuvottelujen käytön lisääminen sekä suullisten perustelujen käyttöönotto. Näillä keinoin olisi myös saavutettavissa merkittävää taloudellista säästöä.

Lausunto on valmisteltu Hyvinkään käräjäoikeuden työryhmässä, jossa ovat olleet jäseninä laamanni Leena Kartimo, käräjätuomarit Mika Falck, Arto Järvinen ja Antti Vuori-Karvia. Työryhmän sihteerinä on toiminut käräjänotaari Leena Toivonen.

Leena Kartimo
Laamanni